

Kortenhoef, OSG 24-02-2019

Uitleg bij De wijsheid van Jezus Sirach, 1, 1-16, uit de bundel deuterocanonieke boeken “Buiten de veste”, in de vertaling van Pieter Oussoren.

“Mijn grootvader Jezus Sirach, die de Wet en de Profeten en de andere Geschriften had bestudeerd, en diepgaand en grondig inzicht had verworven, schreef deze studie. Eenmaal daarmee vertrouwd, zouden de lezers van zijn boek nóg meer volgens de Thora willen leven”. Dit schrijft zijn kleinzoon 70 tot 90 jaar nadat zijn grootvader in Jeruzalem omstreeks 190 jaar vóór de gewone jaartelling dit geschrift in het hebreuws heeft geschreven. Hij woont dan in Cairo en vertaalt het werk in het grieks. Het boek valt onder de deuterocanonieke geschriften. Is niet in de joodse en calvinistische canon opgenomen. Zeer te vrezen is EEN, gezeten op de troon van de Eeuwige zelf. Zij is vrouwelijk. Haar naam? Wijsheid. Vrouw wijsheid, voortgekomen uit Zijn mond. Hij zag haar en telde haar uit, dat wil zeggen dat Hij haar uitstortte over al zijn werken op aarde, zijn werken die levenloos en als bevroren lagen te wachten. Geen sap, geen bloed, geen zaad, geen beweging, geen wind, het water nog geen water, de aarde nog niet bloedrood en vruchtbaar.

Het werd anders toen zij kwam. De plant werd plant, het dier werd dier, de rivieren stroomden van hoog naar laag, de aardeschollen bewogen, de bergen werden bergen, de aarde droeg vrucht. We spreken over de wijsheid van de plant, van het dier, van de rivier, van de aardeschollen en de bergen. Ze leven naar de hun gegeven wijsheid, naar hun aard. Ze zijn wijs, ze zijn goed. Ze doen wat ze moeten doen, ze kunnen niet anders.

De wijsheid van de mens is dat hij plant is en dier en man en vrouw, deze gegevens zijn wijs.

Als wijsheid over alles gelijk is uitgestort en alle werken doen zoals ze moeten doen? Is er dan al sprake van de mens? Het mens valt onder de planten en de dieren en wuift met hen mee in het grote veld van de werken? De mens, zoals de Eeuwige die wil, moet zich nog onderscheiden van de rest. Moet loskomen uit die grote lichtende laaiende bewegende massa. Hoe zal dat gebeuren? We kunnen niet terecht bij Jezus Sirach, bij hem is de mens er ineens! En schiet hij in de ethische opdrachten: de mens moet dit, de mens moet dat, hij moet zus, hij moet zo. Met alle respect voor Sirach gaan we naar Rabbi Adin Steinsaltz. Die schreef in 1980 : “De 13 bladige roos”, uitleg van het boek Zohar, dat betekent UITSTRALING en valt onder de Kabbala, de mystieke interpretatie van de Tora. In het chassidisme geldt het boek ZOHAR als canoniek. Het boek vinden we voor het eerst in de dertiende eeuw in Spanje, de auteur zegt dat het teruggaat op de tweede eeuw. Hoe ontstaat de mens in het boek van de Zohar? We vinden hier geen boom, geen slang, geen appel, geen vrouw die de man de appel te eten geeft. Geen zondeval.

EN SOF, hebreuws voor “de Oneindige”, is de naam voor het wezen dat alle namen overstijgt, zowel positieve als negatieve. “Het lijkt daardoor of er zich een afgrond uitstrekt tussen God en de wereld – niet alleen de stoffelijke wereld van tijd, ruimte en zwaartekracht, maar ook de geestelijke werelden, waarbij het er niet toe doet hoe verheven die zijn, omdat ze beperkt zijn binnen de grenzen van hun eigen definitie. Om deze afgrond te overbruggen blijft de Eeuwige doorgaan met het scheppen van de wereld. Zijn scheppen is niet het vormen van iets uit niets, maar het is de daad van de openbaring. De Schepping is een uitstraling van het goddelijk licht; zijn geheim is niet het tot stand brengen van iets nieuws maar de omvorming van de goddelijke werkelijkheid die laaiende, lichtende en bewegende massa in iets dat afgebakend en beperkt is – in een wereld. Deze omvorming brengt een proces of een mysterie van samentrekking

met zich mee. God verbergt zich en zet daarbij zijn wezenlijke oneindigheid opzij en onthoudt zijn eindeloze licht voor zover dat nodig is opdat de wereld kan bestaan. Het beroemde Tsim tsum, de Oneindige maakt zich klein. Binnen het werkelijke goddelijke licht kan niets zijn eigen bestaan handhaven; de wereld wordt alleen mogelijk door de bijzondere daad van het goddelijke terugtrekken of samentrekken. Een dergelijk goddelijk niet-zijn of een dergelijk verborgen-zijn is dus de elementaire voorwaarde voor het bestaan dat eindig is". Dat laaiende vlamme veld van Gods werken wordt dan een donker veld; mens bevindt zich in het duister en is geen onderdeel meer van een groot lichtend vertrouwd geheel. Niet meer of: nog niet: God alles in allen? Het is te vroeg hiervoor. Hij zal MENS moeten worden. Alleen, hij is de weg kwijt, het is stik donker. Hij staat alleen tegenover wat?, tegenover alles en allen, tegenover de Oneindige.

Dan werpt deze hem tien sefirot toe, 10 getallen, zij corresponderen met de 10 eigenschappen van En Sof zelf. Twee daarvan zijn Geboera, dat betekent huiver, vrees en ontzag, maar ook discipline, en Chokma, wijsheid, in de vorm van een plotseling inzicht. Deze gaven, het zijn niet meer dan vonken. De mens moet ze aanblazen, ze groter maken, zich eigen maken het moeten vuren worden. "Vuur" schreef Pascal in al zijn kleren na een nacht van grote twijfel. Vuur, geen god van filosofen, maar de God van Abraham, de God van Jacob en de God van Izaak.

Gods eigenschappen als opdrachten aan de mens. Verbijsterende uitspraak van een van mijn joodse docenten. De huiver voor de Oneindige als begin, als beginsel van Wijsheid. Huiver en wijsheid, zij zijn zowel goddelijke als menselijke eigenschappen. Inzicht, wijsheid begint met ontzag, ja zelfs "vreze", met schrik. Het is de verbijstering die de dichter en de schilder doen besluiten om te verbeelden wat hen raakt. En zij zijn niet anders dan ieder oorspronkelijk mens: ondanks de vele mensen en de vele dingen die er zijn, wordt die getroffen door de verschijning van het andere en de ander. "Dat stuk wrakhout dat mij aanziet en een mens blijkt". Aldus Huub Oosterhuis, hem ingegeven door Emmanuel Levinas. Of uit "Het ezeltje" van Vasalis:

Stil grazend naast een grijze rots / zag ik opeens op hoge benen / een jonge ezel;
zijn oren schenen / doorzichtig, zijn gelaat was trots. / Zijn lange, ambren ogen
blonken / als water, ernstig en bezonken / en onpartijdig was zijn blik. / En na
een korte, felle schrik / verstarde ik in verwondering. / Of kan het eerbied zijn
geweest / voor dit schoon, ongeschonden beest, / waarmee ik langzaam verder
ging? / Een pijnlijke herinnering: / zo ben ik vroeger ook geweest.

Het is niet het hele gedicht. Lees thuis en weet wat echt kijken oplevert. Dan is het bestaande niet plat en eenduidig, en komt de werkelijkheid in de vorm van waarachtigheid aan het licht.

En Jezus? Hij staat toch in het hart van de christelijke kerken?

De Eeuwige spreekt een eerste en een tweede woord tegelijkertijd, in onze menselijke onbeholpenheid gezegd. Vrouw Wijsheid en het Woord van het begin. De tien sefirot bestaan ook gelijktijdig en zijn in samenhang met elkaar. In het hebreeuwse denken zijn nu, toen en straks altijd bij elkaar, en niet na elkaar. Gods eigenschappen zijn zó in hem manifest, dat EENS de hemel openbrak en de stem van de Eeuwige te horen was, en wij hoorden: "Deze is mijn veelgeliefde zoon, luister naar hem".

Amen, amen.